

Eurydice

Better knowledge for better education policies

Τα παιδιά μας - Για ποιο μέλλον τα προετοιμάζουμε;

«Τα παιδιά είναι τα ζωντανά μηνύματα που στέλνουμε σε μια εποχή που δεν θα δούμε» John F. Kennedy

Είναι ένα κρύο πρωινό Ιανουαρίου στη Λυών, οι δρόμοι είναι ακόμα ήσυχοι καθώς η μικρή Άλιξ, τυλιγμένη στο χειμωνιάτικο παλτό της, κατευθύνεται για την πρώτη της μέρα στο βρεφονηπιακό σταθμό. Στη Στοκχόλμη, ο Emil επαναλαμβάνει τους αριθμούς, «noll, en, två», στον παππού του καθώς κατευθύνονται προς τη förskola του.

Ο Μάρκος, στη Δρέσδη, ανυπομονεί να πει στους συμπαίκτες του στο Krippe για την πλαγιά που αφήφησε με το έλκηθρο την προηγούμενη μέρα, ενώ στη Βαλέτα, η Ελίζα μπαίνει στο ζωηρό νηπιαγωγείο της, δίνοντας μια γρήγορη αγκαλιά στον μπαμπά της προτού χαθεί στο βουητό ενός πλήθους παιδιών.

Μόλις κλείσει η πόρτα πίσω τους, τα καθημερινά ταξίδια των παιδιών ξεπερνούν κατά πολύ το παιχνίδι – αφού περιλαμβάνουν δραστηριότητες που θέτουν τις κυριότερες βάσεις για το μέλλον τους...

Είναι γεγονός ότι η Προσχολική Εκπαίδευση και Φροντίδα (ΠΕΦ) διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση της ανάπτυξης των μικρών παιδιών και αυτό δεν πρέπει να υποτιμάται. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η παροχή ΠΕΦ υψηλής ποιότητας παίζει

σημαντικό ρόλο στην πρόβλεψη των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων των παιδιών, επηρεάζοντας την επικοινωνία, την επίλυση προβλημάτων και την προσωπική-κοινωνική ανάπτυξη, ειδικά για παιδιά από λιγότερο ευνοϊκά υπόβαθρα (Davies et al., 2023).

Παρόλα αυτά, αν και τα τελευταία χρόνια ένας αυξανόμενος αριθμός χωρών δίνει μεγαλύτερη προσοχή στην ίση πρόσβαση των παιδιών σε εγκαταστάσεις ΠΕΦ, το ένα τέταρτο των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών συστημάτων εξακολουθεί να στερείται εθνικών αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών για παιδαγωγική εργασία με μικρότερα παιδιά (Key Data on ECEC, 2025). Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών επικεντρώνονται αποκλειστικά σε παιδιά ηλικίας 3 ετών και άνω, με τη διαχείρισή τους στη βάση ηλικιακών ομάδων, δίνοντας προτεραιότητα στη φροντίδα και όχι στην παιδαγωγική για τα μικρότερα παιδιά και στην εκπαίδευση για τα μεγαλύτερα. Αυτός ο διαχωρισμός μπορεί να δημιουργήσει μια ασύνδετη εμπειρία για τα παιδιά, με ασυνέπειες στον τρόπο παροχής φροντίδας και εκπαίδευσης.

Σε πολλά πλαίσια, η φροντίδα της πρώιμης παιδικής ηλικίας συχνά αντιμετωπίζεται μέσα από το πρίσμα της προώθησης της ίσης θέσης των γυναικών στο εργατικό δυναμικό παρόλο που περιορίζεται στη φροντίδα των παιδιών κατά τη διάρκεια της εργασίας των γονέων. Από την άλλη, το παιδί είναι ένας πολίτης με δικαιώματα, ένα άτομο που γεννιέται με τεράστιες ανεξερεύνητες δυνατότητες, και τα χρόνια που πέρασε στην ΠΕΦ πρέπει να εξετάζονται ολιστικά, ως σημείο εκκίνησης στη διαδικασία της δια βίου μάθησης. Η εκπαίδευση αποτελεί δικαίωμα από τη γέννηση — όχι απλώς υπηρεσία. Θα πρέπει να διασφαλίσουμε ότι το παιδί είναι το κέντρο στην οικοδόμηση της εμπειρίας της ζωής του και να βλέπουμε την παροχή ΠΕΦ ως «χώρο συνάντησης μεταξύ των πολιτών» (Moss, 2021).

Ένα πράγμα είναι ξεκάθαρο, το μέλλον εξαρτάται από τα παιδιά και τα ταξίδια μάθησής τους ξεκινούν από τον βρεφονηπιακό σταθμό ή Krippe ή förskola... Υπάρχουν 25 εκατομμύρια παιδιά κάτω των 6 ετών στην ΕΕ και, χωρίς αμφιβολία, κάθε μέρα που βιώνουν τα διαμορφώνει, όχι μόνο ως άτομα, αλλά ως μέλη της κοινωνίας στην οποία ανήκουν, επηρεάζοντας τον τρόπο που τελικά θα αντιληφθούν τον κόσμο γύρω τους. Τι κάνουν όμως παιδιά όπως η Άλιξ, ο Εμίλ, ο Μάρκος και η Ελίζα μόλις αφήσουν το χέρι του κηδεμόνα τους και για ποιο μέλλον τα προετοιμάζουμε;

Οι νέες προτεραιότητες και το μελλοντικό σύνολο δεξιοτήτων

Ο κόσμος στον οποίο έχουν ενταχθεί τα παιδιά μας είναι όλο και πιο ανταγωνιστικός, παγκοσμιοποιημένος και γρήγορος. Δίνεται έμφαση στην προετοιμασία των νέων για τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας στην οποία θα εισέλθουν τελικά, ενδεχομένως σε βάρος της ατομικής τους ανάπτυξης και ευημερίας. Καθώς κοιτάζουμε από το παροιμιώδες σημείο εκκίνησης της ΠΕΦ προς το *τί μέλλει γενέσθαι*, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τα μεταβαλλόμενα πολιτικά τοπία και τις κοινωνικές προτεραιότητες που μπορεί να επηρεάσουν στο μέλλον τον τρόπο προσέγγισης της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της ΠΕΦ.

Οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι η ιεράρχηση των αναγκών της αγοράς έχει επιζήμια επίδραση στον τομέα της πρώιμης παιδικής ηλικίας, με γνώμονα την έμφαση στην τυποποίηση, αναλυτικά προγράμματα τύπου “push-down” και τη μεταχείριση των παιδιών ως μελλοντικών οικονομικών περιουσιακών στοιχείων (Sims, 2017). Αυτό το μοντέλο δίνει προτεραιότητα στην παραγωγικότητα, τον ανταγωνισμό και τα οικονομικά αποτελέσματα, διακινδυνεύοντας την εμπορευματοποίηση των ιδρυμάτων παροχής ΠΕΦ (Moss, 2021). Έτσι, τίθεται το ερώτημα: ενώ ορίζουμε την επιτυχία από

το πόσο καλά θα πλοηγηθούν τα παιδιά σε αυτό το ανταγωνιστικό περιβάλλον, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι δίνουμε ίση αξία στην υποστήριξη της συναισθηματικής, κοινωνικής και διανοητικής τους ανάπτυξης;

Αυτό που μπορούμε να υποστηρίξουμε με βεβαιότητα είναι ότι ο κόσμος που θα κληρονομήσουν οι μικρότεροί μας είναι γεμάτος υποσχέσεις και κινδύνους προσαρμογής. Με μεταβαλλόμενες πολιτικές και κοινωνικές αξίες, βιώνουμε ήδη αμείλικτη τεχνολογική πρόοδο και μια άνευ προηγουμένου αλλαγή στο κλίμα μας. Η καλλιέργεια ψηφιακών δεξιοτήτων, η συνεργασία, η δημιουργικότητα, η παγκόσμια ιθαγένεια και η περιβαλλοντική διαχείριση θα είναι ζωτικής σημασίας για τον εξοπλισμό των παιδιών του αύριο. Σε αυτό το πλαίσιο, η πρώιμη εκπαίδευση θα πρέπει να οικοδομήσει τα θεμέλια για αυτές τις ικανότητες, κάνοντας ένα συνδυασμό και των δύο—προετοιμάζοντάς τα παιδιά με δεξιότητες που προστατεύουν το μέλλον, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα την εγγενή τους αξία ως άτομα ικανά να συμβάλουν σε μια μεταβαλλόμενη κοινωνία με όλους τους τρόπους.

Ψηφιακή Τεχνολογία

Ο ρόλος των ψηφιακών τεχνολογιών στην προσχολική εκπαίδευση είναι ένα μείζον θέμα συζήτησης, ενώ τα παιδιά αλληλοεπιδρούν ήδη με τις ψηφιακές τεχνολογίες περισσότερο από ποτέ (Moses, 2023). Ενώ τα τεχνολογικά εργαλεία μπορούν να ενισχύσουν το φανταστικό παιχνίδι των παιδιών και να βοηθήσουν στην πρώιμη γλωσσική ανάπτυξη, παραμένουν ανησυχίες καθώς η πρώιμη έκθεση στο διαδίκτυο και ο χρόνος οθόνης εγκυμονεί κινδύνους, συμπεριλαμβανομένης της παρεμπόδισης της κοινωνικής ανάπτυξης, της μειωμένης προσοχής και του πιθανού εθισμού (ΟΟΣΑ, 2023; Twenge & Campbell, 2018).

Ενώ ορισμένοι θεωρούν τα παιδιά ως ισχυρούς «ψηφιακούς ιθαγενείς» που πλοηγούνται αβίαστα σε αυτά τα εργαλεία, οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς τείνουν να δίνουν περισσότερη έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που σχετίζονται με την τεχνολογία εκτός του χρόνου οθόνης μέσω ανάγνωσης, χειροτεχνίας και υπολογιστών. Παραμένει γεγονός ότι η ψηφιακή εκπαίδευση αποτελεί προτεραιότητα στην Ευρώπη, με τα περισσότερα εκπαιδευτικά συστήματα να δίνουν έμφαση στις κατάλληλες για την πρώιμη παιδική ηλικία μεθόδους για την ανάπτυξη ψηφιακών ικανοτήτων, ιδιαίτερα στον πληροφοριακό αλφαριθμητισμό και τη δημιουργία περιεχομένου, προωθώντας παράλληλα την προσεκτική χρήση της τεχνολογίας και δίνοντας προτεραιότητα σε δραστηριότητες εκτός σύνδεσης και κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (Key Data on ECEC, 2025).

Περιβαλλοντική Συνείδηση

Καθώς η παγκόσμια συνειδητοποίηση της ανάγκης για μεγαλύτερη βιωσιμότητα αυξάνεται, τόσο αυξάνεται και η σημασία της ενσωμάτωσης της βιωσιμότητας στα εκπαιδευτικά προγράμματα των παιδιών. Τα περισσότερα συστήματα ΠΕΦ σε όλη την Ευρώπη δίνουν έμφαση στην ενθάρρυνση της περιβαλλοντικής συνείδησης και της βιώσιμης συμπεριφοράς σε νεαρούς μαθητές, ενσωματώνοντας ικανότητες βιωσιμότητας ευθυγραμμισμένες με το πλαίσιο της ΕΕ. Ωστόσο, το βάθος και το εύρος της εκπαίδευσης για την αειφορία ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των χωρών, με ορισμένες να της δίνουν μεγαλύτερη προτεραιότητα από άλλες. Στην Ευρώπη, η εκπαίδευση για την αειφορία συχνά ενσωματώνεται σε μαθήματα ΠΕΦ που σχετίζονται με τις φυσικές επιστήμες, την παγκόσμια γνώση και την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Και ενώ για ορισμένα εκπαιδευτικά συστήματα η αειφορία εξετάζεται ως βασικό θέμα, στις μισές ευρωπαϊκές χώρες οι δεξιότητες βιωσιμότητας

εξακολουθούν να μην περιλαμβάνονται εκπαιδευτικές οδηγίες, ειδικά για παιδιά κάτω των 3 ετών (Key Data on ECEC, 2025).

Από τη Γαλλία στη Νορβηγία, τη Δρέσδη στη Βαλέτα, τα καθημερινά ταξίδια των παιδιών είναι μια ισχυρή υπενθύμιση: η επένδυση στην προσχολική εκπαίδευση δεν είναι απλώς μια επένδυση στο μέλλον ενός παιδιού, αλλά μια επένδυση στο μέλλον της κοινωνίας. Καθώς εξετάζουμε τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες στο πλαίσιο της προσχολικής εκπαίδευσης και προσπαθούμε να προβλέψουμε το μέλλον που θα αντιμετωπίσουν τα παιδιά μας, μας υπενθυμίζεται ότι τα ερωτήματα που εγείρονται μπορεί να είναι περισσότερα από τις απαντήσεις. Ωστόσο, αυτό δεν πρέπει να εκληφθεί ως αποθαρρυντικό, αλλά ως έκκληση για δράση. Ο Πίτερ Μος, ομότιμος Καθηγητής Παροχής Προσχολικής Ηλικίας στο UCL, υποστηρίζει ότι η μεγαλύτερη πρόκληση —και ευκαιρία— έγκειται στο να ξανασκεφτούμε το μέλλον που θέλουμε. Ανακαλύπτοντας συνεχώς την προσέγγισή μας στην προσχολική εκπαίδευση, βάζοντας πάντα το παιδί στον πυρήνα της, μπορούμε να διαμορφώσουμε ένα μέλλον που θα ωφελεί όλους μας, καλύτερο, πιο βιώσιμο και συμπονετικό.

Συγγραφέας: Όλγα Αλεξάντροβα, Εκτελεστικός Οργανισμός Εκπαίδευσης, Οπτικοακουστικών Μέσων και Πολιτισμού, ΕΕ

Μετάφραση: Εθνική Μονάδα ΕΥΡΥΔΙΚΗ